

## EL PRÀCTICUM DE MAGISTERI I LA DIVERSITAT CULTURAL<sup>12</sup>

### Autoria:

Roc Peñaranda, Mercè. ([merce.roc@uab.cat](mailto:merce.roc@uab.cat))

*Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació. UAB*

Edo Baste, Mequè. ([meque.edo@uab.cat](mailto:meque.edo@uab.cat))

*Departament de Didàctica de les Matemàtiques i les Ciències Experimentals*

Martín Manzano, Carme. ([carme.martin@uab.cat](mailto:carme.martin@uab.cat))

*Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social. UAB*

Hernández López, Manela. ([hernam@telefonica.net](mailto:hernam@telefonica.net))

*Becària de col·laboració del Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació. UAB*

*I la col·laboració de totes les estudiants i molt especialment de: Clàudia Tersol i Erika Vasilova*

*Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Ciències de l'Educació. UAB  
08193 Bellaterra (Barcelona)*

**Àmbit:** Experiències de docència sobre treball en xarxa

*Aquesta innovació docent forma part d'un dels projectes realitzats en el marc del projecte interuniversitari d'investigació TRAMA, que ha estat impulsat per la Fundació Jaume Bofill i coordinat pel Dr. Miquel Àngel Essomba, de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB (Curs 2007-08).*

### 1. INTRODUCCIÓ

La comunicació que presentem pretén aprofundir en l'anàlisi i avaluació de dades significatives sobre experiències docents innovadores basades en: **“L'adquisició i aplicació de competències de treball en xarxa”** en el marc de la formació inicial d'estudiants de magisteri. Aquesta experiència docent es concreta en l'àmbit del Pràcticum III i IV que es cursa a 3r de magisteri.

El treball en xarxa neix com a resposta a les múltiples necessitats de la nostra societat. Aquestes impliquen la intervenció i el treball col·laboratiu del diferents agents educatius i socials per atendre de forma conjunta les necessitats educatives dels infants i les seves famílies en el seu entorn.

L'educació dels infants no és quelcom que es pugui produir aïlladament. Els reptes amb què s'enfronta demanen una resposta integrada des de diferents mirades, s'ha d'abordar sumant esforços i fomentant la participació dels diversos agents educatius. La formació dels futurs professionals de l'educació, en una societat intercultural s'ha de veure com

---

<sup>1</sup> Comunicació presentada en el marc del 1r Congrés de Formació per al Treball en Xarxa a la Universitat. Complexitat, corresponsabilitat i construcció del coneixement, celebrat a Barcelona el 12 i 13 de febrer de 2009.

<sup>2</sup> Els autors de la comunicació es fan responsables de la correcció lingüística d'aquest document.

una comesa prioritària la qual exigeix concreció i expectatives de futur clares. Fem èmfasi en el concepte *interculturalitat*, entès com a interacció voluntària entre cultures i no tan sols com a reconeixement de la diferència. D'aquesta manera, ens volem acostar a un model transformador de la societat que no es limita només a ser respectuós.

## **2. EL PROJECTE DE PRÀCTIQUES I LA DIVERSITAT CULTURAL**

### **2.1. Contextualització**

El Pràcticum que es cursa a 3r de magisteri d' Educació Infantil conté uns objectius concrets així com una metodologia de treball que engloba els coneixements que s'han anat adquirint al llarg dels tres cursos.

El professorat universitari (formador de mestres), l'alumnat en pràctiques (mestres en formació inicial) i el professorat de l'escola (mestres en actiu) aposten conjuntament per orientar el desenvolupament del Pràcticum cap a l'observació, reflexió i intervenció basades en la recollida d'evidències mitjançant tècniques etnogràfiques. Aquesta metodologia és adient en aquest projecte, ja que els estudiants han de fer una descripció detallada d'un àmbit educatiu; han d'aportar dades descriptives del centre, dels agents educatius i de les activitats d'ensenyament aprenentatge. Es proposa a l'alumnat que faci un treball acurat de reflexió i anàlisi un cop recollides les dades, emprant l'observació participant que implica no tan sols observar i preguntar, sinó també analitzar i intervenir en el context.

Suposa realitzar observacions, entrevistes i interacció de diverses veus i mirades sobre fets i activitats educatives que tenen en compte la diversitat cultural. Tenim el convenciment que aquesta metodologia de recerca educativa facilita al futur mestre concebre la seva pràctica com la d'un professional reflexiu, capaç de generar transformacions substancials, tant en el seu coneixement professional, com en el context social en el qual intervé.

Per participar en un Pràcticum d'aquestes característiques es demana als estudiants un grau d'implicació i d'autoreflexió força elevat així com d'una especial sensibilitat per treballar en contextos pluriculturals. De manera més formal, el nostre projecte requereix :

- Que els alumnes de 3r de magisteri de la Titulació Educació Infantil escullin per si mateixos formar part d'aquest projecte.
- Compartir un marc conceptual i metodològic amb els professors de la universitat i amb els tutors/es de les escoles de pràctiques que els han de guiar.

## **2.2. Continguts**

Els estudiants han d'observar, elaborar i recollir a les seves memòries el següent:

- La ubicació de l'escola dins del barri i el municipi.
- L'actitud dels agents educatius del centre en relació a l'arribada d'alumnat immigrant.
- L'acollida de l'alumnat al centre i particularment de l'alumnat nouvingut.
- L'acollida dels infants i de les seves famílies a les institucions d'educació no formal de l'entorn i també a altres àmbits socioeducatius.
- L'escola i la interculturalitat. El plantejament pedagògic del centre i els elements que el contextualitzen. Peculiaritats del projecte educatiu i curricular del centre i de les programacions referents a l'atenció a la diversitat. Consideracions sobre aspectes sociolingüístics i culturals dels infants, les famílies i l'entorn comunitari.
- El concepte i l'objecte de l'Educació Intercultural. La cooperació i els intercanvis de documents i experiències amb professionals sobre idees que ajudin a posar en pràctica projectes d'educació intercultural. Tot això des d'una perspectiva interdisciplinària, amb la intenció de plantejar accions educatives adequades als problemes que sorgeixen de les transformacions socials.
- Els plantejaments educatius a l'aula: objectius, continguts, metodologia, recursos i avaluació.
- Les relacions entre l'escola, la família i els serveis educatius de l'entorn comunitari. La col·laboració i el treball en xarxa amb els professionals externs.
- El disseny, la realització i l'avaluació d'un projecte d'educació intercultural.

## **2.3. Metodologia**

A cada estudiant se li assigna d'una banda, un centre escolar amb alt percentatge de població d'alumnat nouvingut i de l'altra, dues tutores, una de la Facultat i una del centre educatiu.

Els estudiants que han triat aquest Pràcticum tenen el mateix tutor a la Facultat, i s'organitzen en grups, amb l'objectiu de desenvolupar una metodologia de treball cooperatiu i implicar-se en la preparació d'activitats a realitzar durant les pràctiques: observacions, presa de decisions sobre instruments i registre de dades, intercanvi d'informacions i punts de vista, contrast de les dades de la realitat amb els coneixements teòrics, reflexions sobre la preparació i participació en activitats. Aquestes sessions amb el tutor de la Facultat es realitzen un cop per setmana durant una hora i mitja.

Els tutors de la Facultat i del centre educatiu mantenen un contacte freqüent per tal de fer un seguiment de les pràctiques, i així, poder plantejar els temes que s'han tractar a les sessions de tutoria a la Universitat.

Aquest Pràcticum s'organitza en dos semestres. Durant el 1r semestre els estudiants consulten documents, recopilen i analitzen informació, per tal de conèixer i participar en experiències pràctiques que contemplin l'atenció educativa a la diversitat com a factor enriquidor de les interaccions interpersonals en diversos contextos -socials, escolars, familiars i comunitaris-, així com els plantejaments psicopedagògics que tenen en compte, d'una banda, les característiques sociolingüístiques i culturals de la població escolar i de les famílies, i de l'altra, el treball interdisciplinari amb el conjunt de professionals i institucions de l'entorn que col·laboren amb els mestres de l'escola.

Durant el 2n semestre han de dissenyar i posar en pràctica una unitat didàctica (de mutu acord amb els dos tutors), que serà desenvolupada per cada estudiant en el grup classe on fa les pràctiques. Per fer la preparació i seguiment de la unitat didàctica cada estudiant compta amb l'assessorament dels dos tutors, la col·laboració i treball en equip dels companys, i també amb l'assessorament de diferents professionals que col·laboren amb els mestres i desenvolupen funcions en institucions de l'entorn.

El disseny, la realització i l'avaluació de la unitat didàctica requereix per part dels estudiants un treball autònom i un en equip: la cerca i anàlisi de documents, el treball de camp, la confecció de guions de recollida de dades i procediments d'anàlisi interpretativa, i el treball cooperatiu amb els seus companys.

## **2.4. Competències específiques que incorpora aquest Pràcticum**

Com ja hem esmentat anteriorment, la incorporació de competències de treball en xarxa en la formació inicial dels estudiants de magisteri, parteix d'un treball acurat d'un equip de professionals que promou la Fundació Jaume Bofill i que forma part del projecte TRAMA, dut a terme per les facultats que ofereixen estudis d'educació a les universitats catalanes sota la coordinació i suport de la Fundació Jaume Bofill.

En primer lloc, volem fer esment del concepte de **"treball en xarxa"** definit en documents elaborats pel Departament d'Educació dins la Subdirecció de Llengua i Entorn:

- La definició d'un projecte comú que permeti passar dels interessos particulars als objectius compartits.
- La creació d'un espai d'intercanvi que vagi més enllà dels límits de les competències professionals i dels personalismes, per aconseguir una interacció creativa que permeti un procés d'acció-reflexió constant per a la millora educativa.
- La presa de decisions per acord en una actitud dialogant i positiva, amb voluntat de compartir, implicar-se i de coresponsabilitzar-se.

En segon lloc, del llistat de competències que s'especifiquen en el document de treball<sup>3</sup> s'han escollit les següents per incorporar-les a aquest Pràcticum:

- Projectar l'educació com una tasca comunitària i, alhora, projectar les funcions del professional de l'educació en el treball en xarxa.
- Conèixer el mapa de professionals i funcions professionals que desenvolupen la seva acció en un territori.
- Desenvolupar un treball interdisciplinari i interprofessional en el conjunt del territori més enllà de la pròpia institució i/o àmbit en el qual es treballa.
- Dissenyar, desenvolupar i avaluar projectes de treball integrat, d'acord amb diferents graus de complexitat i en sintonia amb la competència transversal de saber fer projectes.

## **2.5. Objectius del Pràcticum i les competències de treball en xarxa**

Tenint en compte les competències dissenyades per l'equip coordinador del projecte TRAMA hem prioritzat els següents objectius:

- Desenvolupar competències sobre treball en xarxa i aplicar-les en accedir a professionals del territori que col·laboren amb les institucions educatives en l'atenció a la diversitat cultural.
- Conèixer i recollir informació sobre espais de relació i de coparticipació entre escola, família i serveis comunitaris en l'educació dels infants.
- Cooperar i intercanviar coneixements, experiències i recursos amb companys i professionals des d'una perspectiva interdisciplinària i interprofessional.
- Desenvolupar una actitud de participació cooperativa i col·laborativa que possibiliti contrastar dades de la realitat amb coneixements teòrics, reflexionar sobre la preparació i participació en activitats.
- Dissenyar, posar en marxa i avaluar projectes d'educació intercultural.

## **2.6. Avaluació de les competències**

Els estudiants de Pràcticum han d'anar assolint al llarg del curs les competències proposades, que s'avaluaran a partir de:

- La realització de dues memòries (una del Pràcticum III i una altra del Pràcticum IV).
- La participació en els seminaris de treball (tant a l'Escola com en les tutories de la Facultat )
- Un informe del mestre tutor del centre.

---

<sup>3</sup> Competències definides en el marc del Projecte TRAMA (Juny 2007)

## 2.7. Agents implicats

L'adquisició de competències sobre treball en xarxa en el marc del projecte ha implicat la interrelació dels agents educatius que a continuació detallem:

- L'alumnat de magisteri en pràctiques.
- El professorat de l'assignatura de la Facultat de Ciències de l'Educació.
- Els docents de les aules on es duen a terme les pràctiques.
- Altres professionals del CEIP: direcció, cap d'estudis, mestre d'educació especial i tutors. Professionals externs: l'EAP, l'assessora LIC, professionals del CRP, traductors mediadors entre les famílies i l'escola, professionals de la biblioteca i educadors mediadors familiars vinculats a la comunitat.

## 2.8. Projectes que potencien el treball en xarxa

Hi ha diverses propostes educatives vigents que ens ajuden a dur a terme propostes de treball en xarxa. Una de les més importants és els Plans Educatius d'Entorn impulsats pel Departament d'Educació i els Ajuntaments.

N'hi ha d'altres de tipus més local, com per exemple, la Fundació Tot Raval, que permeten treballar des d'una acció més comunitària.

Els Plans Educatius d'Entorn són una resposta a les noves necessitats educatives que presenten els infants i joves de 0 a 18 anys dels centres educatius públics i concertats d'un municipi o d'un barri o sector. Els PEE són dirigits a tota la comunitat educativa: alumnat, famílies, professorat i altres agents educatius.

A les zones on s'han realitzat els Pràcticum III i IV els PEE desenvolupen diferents accions: unes finalistes, d'obligada realització, és a dir, a tots els PEE s'han de desenvolupar i altres obertes, que cada PEE pot programar depenent de les necessitats i els interessos de la zona.

Entre les accions que les estudiants d'aquest Pràcticum han observat podem destacar:

Per a l'alumnat:

- Tallers d'estudi assistit. Tallers que es realitzen per fer un acompanyament en els aprenentatges d'aquell alumnat que no té l'ajuda de la família en les tasques escolars. Es porten a terme fora de l'horari escolar, normalment al mateix centre i gestionats per monitors. Les famílies i l'alumnat es responsabilitzen de l'assistència i l'aprofitament. L'objectiu és que l'alumnat millori en el seu èxit escolar i humà i que aprengui a treballar organitzada i autònomament.
- Activitats esportives. Activitats adreçades principalment a incrementar la participació dels infants i joves en activitats físiques i esportives en horari no lectiu en el propi centre. Es potencien esports

de grup, s'estimula l'intercanvi comunicatiu i afectiu en català, així com els bons hàbits de salut.

- Activitats artístiques. Accions creatives com dibuix, teatre, cant coral i dansa, que potencien la comunicació i la creativitat en un àmbit lúdic. El resultat es mostra a l'entorn tot fent exposicions, representacions i concerts per a les famílies i altres membres de la comunitat.
- Accions que potencien la comunicació i l'ús de la llengua com el programa de ràdio per Internet (<http://xer.cat/xerradio/index.htm>) que preparen, en la seva totalitat, els alumnes.

Per a les famílies:

- Maletes viatgeres. Maleta que preparen conjuntament les escoles i la biblioteca del barri. La maleta conté llibres i CDs per a l'alumnat i revistes i llibres per als pares. Hi ha també un decàleg i una llibreta on les famílies poden anotar les seves impressions sobre el que han llegit conjuntament amb els seus fills. Cada setmana se l'emporta un alumne a casa seva i quan finalitza la setmana la torna i la tutora en fa un seguiment.
- Tallers de pares i mares. L'objectiu és el coneixement i potenciació de l'ús de la llengua catalana i la interacció entre les famílies i l'escola. Aquests tallers, que es fan a l'escola, són de cuina, música, activitats plàstiques, coneixement del barri, etc. Són un bon recurs per donar a conèixer els centres educatius i millorar la implicació entre les famílies i el centre.
- Conferències sobre el sistema educatiu a Catalunya en les llengües d'origen de les famílies nouvingudes. Són una bona oportunitat per tal que les famílies puguin aclarir dubtes i expressar els seus desitjos i necessitats.

Per als agents educatius:

- Conferències sobre els sistemes educatius i la cultura dels països d'origen de l'alumnat nouvingut. Aquestes accions impliquen tots els agents educatius d'un centre o d'una zona i són una solució per trencar estereotips.

## **2.9. Exemples d'opinions d'agents educatius que participen en un treball en xarxa**

A continuació exposem exemples que il·lustren la importància del treball en xarxa, per tal que l'alumnat del Pràcticum adquireixi i incorpori les competències exposades en l'apartat 2.4. durant la seva formació inicial.

*Fragment de l'entrevista realitzada per l'estudiant CT a la professional CF del CRP.*

***Una de les prioritats és que l'alumnat aprengui català. Es tenen en compte les llengües d'origen?***

“Aquí tots els centres han fet una aposta molt forta perquè la llengua vehicular sigui el català. [...] s'ha fet des d'un gran respecte a les seves llengües d'origen. Per exemple, hem fet un projecte que es diu: Paraules que trenquen murs. Hem fet un diccionari visual amb els centres del Raval, on els infants havien de definir paraules que puguin trencar el mur de la ignorància, de la pobresa [...] els diferents murs. És genial com defineixen *ajudar* de mil maneres diferents, com es diu en aquest idioma, en l'altre, jo vinc d'allà, tu d'aquí. Això és continu en totes les activitats que es fan a l'escola [...]”

*Fragment de l'entrevista realitzada per l'estudiant SM a la Monitora de TEA, RA.*

***Sents que els nens i nenes que venen als TEA se senten implicats o ho veuen com una feina afegida?***

“Hi ha de tot, alguns ho veuen com una feina afegida i d'altres ho viuen com un espai on se'ls pot ajudar i no em veuen com una mestra més del centre sinó com una monitora que és la meva funció”.

*Fragment de l'entrevista realitzada per l'estudiant PR a la Monitora de TEA, FA.*

***Un dels objectius dels PEE és promoure la cohesió social, creus que els nois i noies s'uneixen més en aquest espai dels TEA?***

“Sí, els nens, que són de diferents cursos, a l'aula es relacionen i comparteixen opinions, a més s'ajuden entre ells, els més grans ajuden els més petits, per tant és un bon exemple de treball cooperatiu. En ser grups reduïts permet tenir un bon ambient a l'aula i un espai de relació molt estreta entre ells i jo, i ells mateixos”.

*Opinions de les alumnes en pràctiques.*

CT (Alumna de Pràcticum III)

“Crec que els PEE marquen un punt d'inflexió perquè consideren educatiu no només allò que es fa a l'escola, una cosa que per exemple, les entitats d'educació en el lleure (esplais, agrupaments [...]) reivindiquen des de fa molt temps”.

SM (Alumna de Pràcticum III)

“L'administració, junt amb altres institucions, han observat que l'escola no és l'únic agent educatiu i socialitzador, sinó que els infants i joves viuen i creixen dins un entorn (el barri, la ciutat, els espais de

lleure...) i que aquest pot i ha d'evolucionar, millorar i créixer. D'aquesta manera, els PEE acullen, acompanyen i fan evolucionar els infants i joves. Parlar de PEE és parlar de coordinació, on s'ofereix un gran ventall de possibilitats adequades a les necessitats individuals, promovent l'acció col·lectiva”.

### **3. CONSIDERACIONS SOBRE ASPECTES METODOLÒGICS DEL PROJECTE**

#### **3.1. Contextualització**

En aquest apartat valorem alguns aspectes relacionats amb els continguts i la metodologia plantejada inicialment en el Pràcticum que les estudiants han incorporat i aplicat al Pràcticum III i IV respecte a les competències de treball en xarxa.

La metodologia plantejada ha estat coherent amb l'objectiu comú de formació de mestre d' E.I. com a professional educador/a en institucions i contextos amb diversitat cultural i en concret, amb alguns objectius i competències acordades a l'inici del projecte referents al treball en xarxa.

L'alumnat ha participat activament, tant en les sessions de treball a la universitat, com a les sessions amb els professionals de l'educació a les escoles, aplicant coneixements i metodologies orientades a l'observació i anàlisi del context social, cultural i educatiu de l'entorn, de l'escola i de l'aula: diaris, pautes, entrevistes, reflexions sobre documents, informes, etc.

També destaquem les interaccions amb professionals i institucions de l'entorn que col·laboren amb l'escola en la acollida dels infants i famílies i en l'atenció educativa a la diversitat cultural.

La metodologia de treball basada en la reflexió, consisteix, d'una banda, a recollir dades en diversos contextos, i d'una altra, a analitzar-los i contrastar-los. Per això, es combina un enfocament de tipus etnogràfic amb l' anàlisi d'observacions, d'interaccions i entrevistes que l'alumnat realitza als professionals de l'educació de les escoles i dels plans d'entorn i que es completa amb propostes d'intervenció.

L'enfocament metodològic ha contribuït per una part, a formar les estudiants com a hàbils observadores i negociadores de significats que esdevenen continguts de la comunicació en l'àmbit educatiu intercultural, i per una altra a reflexionar sobre la importància d'incorporar les competències de treball en xarxa especificades en l'apartat 2.5 en la *“planificació, disseny i avaluació d'una unitat didàctica”*.

També s'han desenvolupat dinàmiques participatives i col·laboratives relacionades amb les competències de treball en xarxa. Entre les estudiants i els tutors del centre i de la universitat; entre les mateixes estudiants i entre les estudiants i els agents socials de l'entorn. A continuació presentem alguns exemples:

### 3.2. Exemples

#### 3.2.1. Diari de camp

De l'alumna de pràctiques EV en un CEIP. Actualment aquesta alumna treballa a la mateixa escola fent l'acollida dels infants i de les seves famílies al matí.

*“Vaig escollir aquest projecte perquè em sento identificada amb tots els immigrants, ja que han de superar les dificultats sobretot, de la llengua que s'hi troben des del primer dia. Sóc immigrant, vaig arribar a Catalunya fa sis anys. Vaig ser una de les persones que s'anomenen “sense papers”. La meva situació va millorar des de l'entrada d'Eslovàquia com un nou membre de la Unió Europea (2006). Fins aquell dia no podia realitzar cap tipus de treball legalment. A més, quan vaig arribar a Catalunya no parlava ni català ni castellà. Per tant, entenc perfectament les famílies d'aquest centre que no ho tenen gaire fàcil, sobretot les que acaben d'arribar i busquen feina per millorar la seva vida. Adaptar-se a un context diferent, a la manera de viure diferent a la del meu propi país, no va passar d'una setmana a l'altra, requereix temps igual que necessitaven o necessiten els infants de l'aula. El tema de la llengua és molt important. Qualsevol persona que decideix immigrar d'un país a un altre, hauria de fer necessàriament esforços per aprendre l'idioma del país d'acollida per assolir la seva inclusió.*

*[...] les pràctiques a l'escola Drassanes em van donar l'oportunitat de veure com es treballa amb l'alumnat on hi ha tanta diversitat cultural i quin és el procés d'acollida d'aquests alumnes nouvinguts. Vaig poder comprovar que en l'educació d'aquests està implicada no només l'escola, sinó també els serveis interns i externs que hi col·laboren amb l'objectiu de millorar la integració de tots els alumnes [...]*

*[...] per la meua part considero important l'adquisició d'una mínima competència lingüística com una condició bàsica per poder aconseguir una integració positiva de les famílies immigrades. També penso que mantenint una actitud acollidora, oberta, respectuosa i amb bones expectatives, és una bona base per potenciar l'autoestima de les famílies.*

*[...] Aquestes pràctiques van ser una experiència inoblidable [...]*”

#### 3.2.2. Entrevistes

Les entrevistes a professionals i institucions de l'entorn que col·laboren amb l'escola en l'acollida dels infants i famílies han estat un recurs important del projecte per tal d'adquirir i incorporar competències de treball en xarxa.

## *Entrevista 1*

Realitzada per l'estudiant en pràctiques a la tutora de l'aula de P3 CS d'un CEIP

### **Com entén l'escola el concepte de diversitat cultural?**

*“És té molt en consideració que la diversitat no és cap problema afegit [...] és un gran enriquiment i per això som molt coherents en treballar-ho com a part de la normalitat”.*

### **Quines característiques hauria de tenir un mestre per dinamitzar una classe amb força presència d'infants nouvinguts?**

*“Penso que s'ha d'estar obert a tot, [...] no ser rígid. També aprendre a treballar en equip. Per mi, és molt important [...] el nostre equip de mestres té ganes de treballar conjuntament i això és nota molt [...] perquè vas aprenent uns dels altres”.*

### **Què t'aporta personalment treballar en una aula que té un índex tan elevat d'alumnat nouvingut?**

*“Viure la vida. El que hi ha al carrer ho tens aquí. Per altra banda, necessites a vegades estar a molts llocs alhora”.*

## *Entrevista 2*

Realitzada per l'estudiant en pràctiques a la bibliotecària de Rosa Sensat.

### **Quines són les activitats que realitza la biblioteca a les escoles del barri del Raval? Quin tipus de llibre seleccioneu per als infants de les escoles com a eina de treball?**

*“Hi ha activitats que fem amb el Pla Educatiu d'Entorn com el cicle de contes per als més petits. A l'hora de fer una selecció tenim en compte la presència d'autors catalans, però també d'algunes llegendes de països diferents, com Xina, Pakistan [...] També ens interessa molt fer lligar la ficció amb la realitat cultural, [...] per exemple, en el cas que hi hagi una llegenda xinesa, convidem als nens xinesos a expressar si coneixen aquesta llegenda, els dibuixos dels personatges, els vestits [...]”*

### **Quina importància té el llibre publicat en la llengua estrangera, mirat o llegit per un infant nouvingut?**

*“És molt important deixar temps als nens per mirar llibres que són del seu país d'origen [...] quan es troben amb llibres que relaten històries del seu país però que també han sentit explicar a la seva escola [...] i que també reconeixen l'argument, és molt emocionant, el llibre es converteix en un objecte afectiu”.*

### **Vaig sentir parlar de “maletes” amb llibres que les famílies del barri s'enduïen a casa seva. Com va sorgir la idea de fer-les i perquè?**

*“A partir d'activitats de l'aula d'acollida, varem fer una trobada amb mares pakistaneses i àrabs. Varem parlar de la importància de la lectura, de compartir els llibres perquè d'aquesta manera s'obren vies de comunicació i de diàleg [...] En el moment que les varem*

*presentar les famílies estaven molt interessades [...] els llibres infantils eren sense text però els pares podien explicar-los oralment en la seva pròpia llengua ja sigui en urdu, àrab, xinès o com ells vulguin. En aquest cas el que és important és que el llibre pot transmetre emocions independentment de la llengua que s'utilitzi per narrar-lo.”*

### 3.2.3. Reflexions teòrico-pràctiques

Realitzades per les estudiants en pràctiques durant les sessions de coordinació a les tutories de la universitat.

M A (Alumna de Pràcticum III)

*“La inclusió exigeix un canvi de mirada, cal promoure contextos d'interacció social diversificats que siguin potenciadors d'aprenentatge.*

*Millorar la integració escolar i en definitiva l'èxit educatiu de tot l'alumnat, amb independència de l'origen ha de ser un de les primeres preocupacions i un dels primers objectius del centre educatiu i de tots els professionals [...] En una societat pluricultural [...] el Pla per la Llengua i Entorn vol donar resposta a aquest objectiu [...]”*

O S (Alumna de Pràcticum IV)

*“L'ambient de cooperació és precisament la característica que fa que un grup de persones que treballen juntes formin una comunitat, i que un grup de mestres i alumnes, i els seus pares i familiars, formin una comunitat educativa. Les famílies representen el suport i el referent educatiu bàsic i fonamental dels seus fills/es”.*

C B (Alumna de Pràcticum III)

*“Gràcies al seu reconeixement, des de l'escola i les seves aportacions, és possible construir una societat igualitària i més cohesionada. Els alumnes han de ser els subjectes actius de l'educació. Per tant, cal que l'escola valori i reconegui allò que l'alumne porta a l'escola, i que sigui incorporat a les activitats que fa l'escola”.*

M A (Alumna de Pràcticum IV)

*“[...] l'objectiu global de l'educació no es pot aconseguir sense la participació de tots els agents socials i sobretot, sense una bona entesa amb les famílies dels alumnes nouvinguts [...]”*

### **3.3. Planificació, disseny i avaluació d'una unitat didàctica**

En aquest apartat exposem algunes seqüències de la unitat didàctica portada a terme en un centre amb context pluricultural i plurilingüe per l'estudiant EV. També incorporem l' anàlisi reflexiu que fa l'estudiant CT sobre aquesta unitat didàctica.

### 3.3.1. Unitat didàctica: “Som iguals, som diferents”

Extret de la memòria del Pràcticum IV de l'estudiant EV.

#### *Justificació:*

Va dirigida als infants de tres anys de l'escola.

Una de les condicions bàsiques per aconseguir una integració positiva de les famílies immigrades és l'adquisició d'una mínima competència lingüística. Per millorar la integració d'aquests alumnes i les seves famílies, hi ha tot un conjunt d'agents socials externs que col·laboren amb l'escola a través de diferents activitats pensades pels infants, donant suport a totes les persones del barri. Un d'aquests és la biblioteca Rosa Sensat, que ofereix recursos amb una bibliografia en versió original que prové d'altres països del món. Cal dir, que la relació que s'estableix entre l'escola i la biblioteca ajuda tots els infants immigrants i les seves famílies en la seva integració.

Un dels objectius d'aquesta unitat de programació és organitzar una sortida a la biblioteca per donar-la a conèixer als infants de P3 utilitzant els llibres recomanats per la bibliotecària com a material dins de l'aula.

La finalitat d'aquesta activitat és adonar-se de la importància de la lectura i a l'hora de realitzar les activitats, compto amb l'ajut de les mestres i el personal de la biblioteca. Les famílies tindran oportunitat d'entrar a l'escola i compartir els coneixements dels infants assolits al llarg de tot el procés. També se'ls convida a compartir la lectura en companyia dels seus fills/es, i conèixer les ofertes d'un dels serveis desconeguts per alguns nouvinguts, com és la biblioteca de Rosa Sensat.

L'educació dels infants és una competència compartida entre pares, mares i docents. Famílies i centre tenen un objectiu comú: col·laborar de manera activa en la formació dels infants.

#### *Context*

A l'escola es reflecteix la realitat sociocultural del barri amb alumnes de procedències molt diverses, majoritàriament de països de llengües no romàniques [...] L'alumnat procedent de famílies immigrades representa més d'un 80% del total.

L'escola és per molts d'aquests alumnes i les seves famílies el primer espai de contacte amb la societat d'acollida.

#### *Avaluació*

[...] Quan avaluem no ho fem solament en relació amb l'evolució de l'infant, sinó també avaluem la nostra programació i la nostra intervenció educativa, cal assumir la tasca d'observar i mantenir una actitud receptiva i oberta.

Per reflexionar sobre tot el que passa a l'aula, faré servir el diari on anotaré situacions, experiències i altres aspectes dels infants i dels seus processos.

## Metodologia

La metodologia és integral, és a dir, tindrà en compte tant la part afectiva, com la cognitiva i la psicomotora dels infants i treballarà d'una manera globalitzada. Tindrà en compte les tres àrees curriculars (Àrea I: Descoberta d'un mateix, Àrea II: Descoberta de l'entorn social i cultural i Àrea III: Intercomunicació i llenguatges) i les competències [...]

## Activitats

1. Què és una biblioteca?
2. Visita a la biblioteca i coneguem les bibliotecàries.
3. Introducció del tema de la diversitat cultural i lingüística.
4. Diferències i semblances físiques. Llibre: *Gent de tota mena*<sup>2</sup>.
5. La gent que ens envolta i el món on vivim.
6. Com ens veiem?
7. Com ens veiem? Representació plàstica.
8. La biblioteca els nens i les famílies.

## Exemples

Exemple de la valoració d'una de les activitats proposades:

*"Durant tota l'activitat els infants van mostrar un gran interès pel tema. Penso que la selecció del llibre va ser adequada a la seva edat, ja que utilitza un vocabulari molt senzill i dóna més facilitat per entendre els conceptes. A l'hora de participar em va cridar l'atenció com es van sentir identificats amb les imatges dels nens que surten al llibre. M'ho van demostrar amb els comentaris com: "Mira, sóc jo"; "Té la cara de xocolata"; "La meva mare també porta ulleres [...]"*

Exemple d'una activitat que té present la participació de diferents agents educatius:

*"L'objectiu d'aquesta activitat és potenciar la participació dels pares en l'entorn educatiu que ofereix el barri, compartir i gaudir de la lectura en la llengua materna dels infants i les seves famílies, donar la informació sobre les biblioteques que col·laboren amb el centre i establir un pont entre el professorat, les famílies i l'entorn al voltant de les ofertes d'aquests serveis externs.*

*En molts casos les famílies immigrades no coneixen encara la llengua del país d'acollida, o tenen un domini insuficient d'aquesta [...].*

*És important que les famílies del barri coneguin les biblioteques, ja que és un espai obert a tothom que permet compartir recursos i gaudir de serveis per accedir a la informació, a la cultura i al coneixement.*

---

<sup>2</sup> Damon, E. (1995). *Gent de tota mena*. Beascoa.

*Per dur a terme aquesta activitat es va fer una selecció bibliogràfica tenint en compte el país d'origen i la llengua dels infants i les seves famílies. Es van distribuir els espais per racons, a cada racó es presentaven llibres adequats a les edats dels infants en diferents llengües com: l'anglès, bengalí, urdu, tagal, àrab, castellà i català. Els llibres van ser triats pel personal de la biblioteca Rosa Sensat i la biblioteca Sant Pau-Santa Creu ubicades al barri. Aquesta activitat es va realitzar a la sala de psicomotricitat que disposa d'espai ampli i que facilita l'accés a les famílies i als infants.*

*A l'entrada del centre es va reservar un espai per informar a les famílies sobre les ofertes de les biblioteques de Barcelona en quatre llengües diferents com és el francès, anglès, àrab i castellà”.*

#### **Valoració de l'activitat**

*“Els aprenentatges més rics són els que es produeixen en espais en els quals els individus se'ls reconeix pels valors, la cultura i les aportacions que fan [...].*

*Els pares, amb els seus fill/es, van gaudir molt, cada mare, pare, germà gran va trobar el llibre en la seva llengua i va poder compartir la lectura amb els infants. La veritat que la sala de psicomotricitat es va convertir per un moment en un món sense fronteres. Estic convençuda que les vivències d'aquestes famílies que van participar en aquesta activitat no s'obliden [...] trobar un llibre en la seva llengua i llegir la història al seu fill/filla és un apropament i un reconeixement de la seva pròpia cultura [...] Els llibres són una finestra oberta al món, el primer pas per apreciar aquell que no és igual a nosaltres, per apreciar la diferència, per conèixer millor el nostre entorn”.*

#### **3.3.2. Anàlisi reflexiu**

Anàlisi que fa l'estudiant CT de l'assignatura de Bases Psicopedagògiques d'Atenció a la Diversitat a EV (Estudiant del Pràcticum IV) per interrelacionar el Pràcticum Intercultural amb l'assignatura. En aquest apartat proposem un exemple de dinàmiques participatives i col·laboratives relacionades amb les competències del treball en xarxa entre les estudiants al voltant de la realització de la Unitat Didàctica.

#### **Què cal tenir en compte per desenvolupar un projecte intercultural?**

*“Per fer aquest apartat he parlat amb EV que durant tot el curs ha fet les pràctiques en una aula de P3 i ha dissenyat una unitat didàctica partint de les necessitats que ha detectat en aquests infants.*

*L'EV igual que la majoria dels infants que hi havia a la seva classe, va arribar aquí sense saber res de català i, per tant, pot comprendre molt més el sentiment d'aquests infants que sovint s'expressen verbalment i ningú els entén. Ens trobem, doncs, davant un problema de llengua, no de capacitat d'expressió dels infants, que cal canalitzar.*

*D' altra banda l'EV va tenir en compte l'edat dels infants de P3, així com les possibilitats i recursos que aquests infants tenen fora de l'aula [...] i també, que la llengua vehicular de l'escola és el català.*

*Tenint en compte això i que el seu projecte de pràctiques s'havia de centrar en la diversitat i els contes, va acudir a la biblioteca de referència, que treballa estretament amb el CEIP i que compta amb un extens fons bibliogràfic amb contes escrits en les llengües parlades per les famílies de l'escola.*

*Finalment, es va decidir per un àlbum d'imatges, concretament imatges de rostres. Es deia "Gent de tota mena. Contes per aixecar i mirar" i presentava infants de tota mena de manera simpàtica. Al final del llibre hi ha un mirall.*

*La unitat que va programar EV podria considerar-se globalitzadora, ja que s'integra en dues de les àrees del currículum. Coneixement d'un mateix i intercomunicació i llenguatges (plàstic i verbal). Amb conte l'EV va dissenyar unes làmines (a partir de les imatges dels infants del conte, que els nens i nenes ja havien vist prèviament) que contenien les parts de la cara i van utilitzar aquest material, per acabar fent un autoretrat d'ells mateixos que es va exposar en un gran mural a l'escola. "Era molt maco perquè els infants s'aixecaven per mirar-se al mirall" em comentava l'EV.*

*L'EV ha posat especial èmfasi a la part emocional fent-los protagonistes a ells de les activitats que els proposava. Els ha fet sentir importants i ha donat rellevància a les seves creacions exposant-les. El treball de les emocions és essencial amb infants petits i, concretament en aquest cas, és encara més important, ja que la sensació de ser en un lloc desconegut pot provocar sentiments de desarrelament o incomprensió.*

*En relació amb aquest reconeixement l'EV em va fer arribar un fragment de la seva unitat didàctica que diu això: "Els aprenentatges més rics i més creatius són els que es produeixen en espais en els quals els individus se'ls reconeix pels valors, la cultura i les aportacions que fan individualment". El que cal fer per desenvolupar el potencial de tots els alumnes (siguin o no nouvinguts) és reconèixer la singularitat de cadascun d'ells [...]"*

#### **4. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS**

La nostra proposta d'innovació docent en l'assignatura de Pràcticum III i IV de magisteri destaca l'interès de potenciar el treball interdisciplinari i en xarxa en la formació inicial i professional dels estudiants. Es promou que es creïn projectes d'educació intercultural basats en una entesa entre diferents mirades i veus: professors, estudiants, mestres, agents de la comunitat, infants, famílies, etc. per enfocar les pràctiques educatives partint de metodologies que permeten reflexionar en profunditat sobre l'educació intercultural.

Les dinàmiques experimentades per desenvolupar i incorporar les competències de treball en xarxa han fet que l'alumnat, el professorat, els mestres i altres agents educatius del territori participessin en la construcció d'un model de formació basat en la col·laboració continuada. Amb aquests espais de col·laboració conjunta s'aprèn a contrastar i posar en comú diferents mirades sobre metodologies, teories i recursos, prioritzant projectes de pràctiques d'educació intercultural. És per això que podem afirmar que en els nous plans d'estudi caldria incloure, en la formació inicial, aspectes interculturals en assignatures vinculades als Pràcticums.

D'altra banda, malgrat que la nostra experiència s'ha centrat en centres on hi ha una gran diversitat cultural, l'arribada creixent d'alumnat nouvingut, ens fa pensar que una formació indispensable és aquella que prepara tots els professionals en els reptes d'una societat cada vegada més pluricultural i plurilingüe.

## 5. AGRAÏMENTS

Voldríem agrair la col·laboració a l'equip mestres, en especial, a les mestres d'Educació Infantil i a l'Equip directiu dels centres:

CEIP Drassanes (Barcelona)

CEIP Vedruna Àngels (Barcelona)

CEIP Les Arenes (Terrassa)

Bibliotecàries de la biblioteca de Rosa Sensat (Barcelona)

Serveis Educatius de Ciutat Vella, especialment a la Caterina Ferrer

## 6. BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

Alegre, M. A.; Collet, J. (2007). *Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill i Editorial Mediterrània.

Alsinet, J.; Bassedas, N. i alt. (2000). *Com ens ho fem?. Propostes per educar en la diversitat*. Barcelona: Graó.

Badillo, E.; Edo, M. (2004). El prácticum de magisterio. Un espacio para la innovación y la investigación en el aula. A *Actas III Congreso Internacional Docencia Universitaria y Innovación*. Girona, Julio.

Beltran, M. (2006). *Relacions entre famílies immigrades i institucions en l'etapa de zero a 6 anys*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Finestra Oberta/ 46.

Berthoz-Proux. M; Roc, M. (1976). Algunas observaciones sobre el lenguaje de un grupo de niños escolarizados en Francia. *Anuario de Psicología de la Universidad de Barcelona*, n. 15, (pp. 199-211).

Duran, D.; Vidal, V. (2004). *Tutoría entre iguales. De la teoría a la práctica*. Barcelona: Graó.

- Edo, M., Badillo, E. (2007). El pràcticum de magisteri, un espai per a la innovació i la recerca a l'aula: el cas centrat en geometria i art. A M. Anton i M. Oller (Eds.) *El pràcticum: present i futur a reflexió*. (pp. 95-100) Barcelona: Servei de Publicacions Universitat Autònoma de Barcelona
- Essomba, M. A. (2005). *L'atenció a la diversitat a Catalunya. Debat en el sistema educatiu*. Barcelona: Eumo
- Departament d'Ensenyament (1996). *Educació Intercultural*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Gregory, E. (1996). Learning from the community: a family literacy project with Bangladeshi – origin children in London. A Wolfendale S.; Topping, K. (Eds). *Family involved in literacy* (pp. 89-102). London: Casell.
- Gaine, B.; Van Keulen, A. (1997). *Criterios para una formación sin prejuicios en la edad temprana*. Londres: Muntant/Eytarn.
- Montané, M.; Roc, M. (2002). Una experiencia europea de innovación pedagógica basada en la escritura de un libro. A *European Journal of Teacher Education*. Special issue - Education and Culture in Training Education in Europe - . Vol. 25, n. 1, (pp. 59-76).
- Pujolàs, P. (2003). *Aprender juntos alumnos diferentes. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Eumo.
- Roc, M. (1978). Los problemas escolares de los niños inmigrantes en Francia. A Atucha C.; Esteva, C.; Buxó, M.J. (Eds). *Bilingüismo y Biculturalismo*. (pp. 233-252). Barcelona: CEAC.
- Roc, M. (1991). El lenguaje y sus símbolos. El aprendizaje de la lectura y la escritura. A Hernandez, F.; Sancho, J . (Eds). *Psicología infantil y juvenil* Vol II. (pp. 48-73) Barcelona: Océano.
- Schön, D. (1992). *La formación de profesionales reflexivos. Hacia un nuevo diseño de la enseñanza y aprendizaje en las profesiones*. Barcelona: Paidós-M.E.C.
- Vandenbroeck, M.; Van Keulen, A., amb la col·laboració de Clauser, M.; Wagner, P. (2001). Imatges i prejudicis entre infants i educadors. *Infància a Eu-ro-pa*. Revista d'una xarxa de revistes europees, n. 02.2, (pp. 6-9)
- Vila, I.; Siques, C.; Roig, T. (2006). *Llengua, escola i immigració: un debat obert*. Barcelona: Graó.
- Vandenbroeck, M. amb la col·laboració de Peteers, J.; Murcier, E. Clauser, M.; Vafea, A; Boudry, C.; Harris, D. *Una nana para Hamza*. (DVD) Bèlgica. Producció: VBJK. DECET. Fundation Bernard van Leer, Foundation Third Millennium.

Pàgines web.

[www.xtec.cat/lic](http://www.xtec.cat/lic)

[www.xtec.cat/crp-ciutatvella](http://www.xtec.cat/crp-ciutatvella)

[www.xtec.es/ceipdrassanes](http://www.xtec.es/ceipdrassanes)

[www.fbofill.cat](http://www.fbofill.cat)